

# ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้แจ้งเบาะแสตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561<sup>1</sup>

วิรัชญา อินทเชื้อ<sup>2</sup>

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้แจ้งเบาะแสตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับสิทธิของผู้แจ้งเบาะแส ตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทย และกฎหมายต่างประเทศ เพื่อต้องการให้ผู้แจ้งเบาะแสได้รับการคุ้มครองอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากปัจจุบันการแจ้งเบาะแสนั้น ได้ถูกนำมาใช้เป็นหนึ่งในมาตรการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความคิดเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันและการฉ้อโกงในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งปัญหาการทุจริตถือเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติของประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยในประเทศที่มีอัตราการทุจริตที่สูงย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศนั้นๆ อย่างที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้แจ้งเบาะแสจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งในคดีและเป็นบุคคลที่ควรจะต้องได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสม เพราะในการแจ้งเบาะแสนั้น ผู้ที่เป็นคนแจ้งนั้นคือ บุคคลที่พบเห็นการกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลอื่นที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของ กปภ. รวมถึงการประพฤติดิจจริยธรรม จรรยาบรรณ และการประพฤติปฏิบัติที่มีขอบ โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำผิดแก่ผู้มีอำนาจหรือผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ดำเนินการสอบสวนหาข้อเท็จจริงโดยนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นหลักฐานในการลงโทษผู้กระทำผิด ซึ่งการกระทำดังกล่าวถือว่ามีความเสี่ยงและความไม่ปลอดภัยสูงต่อตัวผู้แจ้งเบาะแสและคนรอบข้างอย่างมาก

ดังนั้น การคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส เป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้ผู้แจ้งเบาะแสมั่นใจในกระบวนการเปิดเผยข้อมูลของตนเองว่าจะได้รับการคุ้มครอง และถือเป็นการคุ้มครองบุคคลที่ทำประโยชน์แก่สังคม ทั้งยังเป็นการสร้างหลักประกันสิทธิ เสรีภาพ และความเป็นธรรมให้กับบุคคลนั้น แม้ว่าผู้แจ้งเบาะแสดูว่ายังไม่ได้อยู่ในกระบวนการพิจารณาคดีจึงมีความแตกต่างจากผู้ที่เป็พยานในคดีอาญาที่อยู่ใน

---

<sup>1</sup>บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้แจ้งเบาะแสตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ศาสตราจารย์ ดร. สุมาลี วงษ์วิฑิต และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร. ปภาศรี บัวสวรรค์และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย รัตนเชื้อสกุล

<sup>2</sup>นักศึกษาริฎญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยาเขตบางนา) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

กระบวนการยุติธรรมแล้ว แต่อย่างไรก็ตามการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสก็ถือเป็นเรื่องความสำคัญในคดีอาญา ไม่แพ้กับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ย่อมได้รับความเสี่ยง และความไม่ปลอดภัยในชีวิต การคุ้มครองสิทธิของผู้แจ้งเบาะแสจะเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้บุคคลทั่ว ๆ ไป ให้มีความกล้าที่จะเป็นหูเป็นตาให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ เพื่อปราบปรามหรือลงโทษผู้กระทำความผิด

แม้ว่าปัจจุบันประเทศไทยมีบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับผู้แจ้งเบาะแสและหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 แต่บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวไม่ได้มีหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสหรือเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจน อีกทั้งกฎหมายฉบับนี้ยังมิใช่กฎหมายที่ให้ความคุ้มครองบุคคลผู้แจ้งเบาะแสที่เป็นเจ้าหน้าที่หรือพนักงานในองค์กรภาครัฐโดยเฉพาะ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดช่องว่างของกฎหมายที่ทำให้เกิดเป็นประเด็นปัญหา อันเป็นผลมาจากการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังนั้นผู้ศึกษา จึงได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ปัญหาสิทธิในการได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยของผู้แจ้งเบาะแส

ปัจจุบันเรามักจะพบว่าประชาชนส่วนใหญ่จะไม่กล้าให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่เพื่อแจ้งเบาะแสการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิด ซึ่งนอกจากจะเกรงกลัวต่ออิทธิพลของผู้กระทำความผิดแล้ว กฎหมายกลับไม่ให้การคุ้มครองอย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพเพียงพอ แม้ว่าตามมาตรา 28 ประกอบมาตรา 131 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 กฎหมายจะให้อำนาจแก่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้ความคุ้มครองช่วยเหลือแก่ผู้ที่แจ้งเบาะแสดังกล่าวโดยให้นำกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลมก็ตาม แต่พระราชบัญญัตินี้ก็ไม่ได้กำหนดให้ผู้แจ้งเบาะแสถือเป็นบุคคลสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างเช่นพยาน จึงไม่ให้ความสำคัญกับผู้แจ้งเบาะแส จึงส่งผลให้การคุ้มครองความปลอดภัยจึงมีลักษณะเป็นการใช้ดุลพินิจของบุคคลผู้มีอำนาจในการพิจารณา แม้ว่าตามประมวลกฎหมายอาญาจะมีบทบัญญัติที่ให้การคุ้มครองบุคคลที่โดนข่มขู่ไว้ก็ตาม แต่ก็ไม่อาจเพียงพอต่อความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้แก่บุคคลที่เป็นผู้แจ้งเบาะแสได้ อีกทั้งปัจจุบันยังไม่มีมาตรการระหว่างเอกชนกับเอกชนมาบังคับใช้อย่างชัดเจน ดังนั้น หากยังไม่มีมาตรการแก้ไขในบทบัญญัติดังกล่าวจะเกิดผลกระทบที่จะไม่มีใครกล้าเข้ามาให้เบาะแส แก่เจ้าหน้าที่ ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในเรื่องการปราบปรามการทุจริตต่อภาครัฐให้เกิดประสิทธิภาพได้

ประเด็นที่สอง ปัญหาข้อจำกัดในการได้รับสิทธิเงินรางวัลของผู้แจ้งเบาะแส

ในกรณีของการได้รับสิทธิเงินรางวัลของผู้แจ้งเบาะแสนั้น ตามที่กฎหมายระบุไว้ว่า บุคคลจะได้รับเงินรางวัลนั้นก็ต่อเมื่อเบาะแสที่แจ้งนั้นเป็นกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายผิดปกตินั้น ตามมาตรา 137 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 การที่กฎหมายบัญญัติไว้ในลักษณะเช่นนี้ ถือเป็นการจำกัดสิทธิของผู้แจ้งเบาะแสในการได้รับสิทธิในจำนวนเงินดังกล่าว เพราะหากเป็นเหตุในกรณีเจ้าหน้าที่กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมจะไม่ได้รับเงินรางวัลใด ๆ จึงทำให้ผู้แจ้งเบาะแสไม่มีแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วม

ในกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น จึงควรมีการแก้ไขให้ผู้แจ้งเบาะแสได้รับเงินรางวัลจากการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม

ประเด็นที่สาม ปัญหาบทกำหนดโทษในการกระทำความผิดต่อผู้แจ้งเบาะแส

เนื่องจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ไม่ได้มีบทกำหนดโทษแก่เจ้าพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ที่กระทำความผิดต่อผู้แจ้งเบาะแส โดยการใช้กำลังประทุษร้าย บังคับ ชูเชิญ ข่มขู่ ข่มขืนใจหลอกลวง หรือกระทำการอันมิชอบด้วยประการอื่นใด ตลอดจนเป็นเหตุให้ผู้แจ้งเบาะแสไม่ หรือถึงแก่ความตาย จนผู้แจ้งเบาะแสไม่อาจให้ข้อเท็จจริงหรือเบิกความในการดำเนินคดีได้ แต่คงมีเพียงที่บัญญัติไว้ถึงโทษของผู้ใดที่ใช้กำลังบังคับ ชูเชิญ ข่มขู่ ข่มขืนใจ หลอกลวง หรือกระทำการอันมิชอบประการอื่น ตามมาตรา 177 (2) ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้เกิดข้อกังขาว่า พระราชบัญญัตินี้เลือกปฏิบัติในสิทธิของบุคคลหรือไม่ ซึ่งหากกฎหมายไม่ได้กำหนดโทษในกรณีดังกล่าวไว้ระบุมโทษไว้ ก็อาจเกิดผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทำให้ผู้แจ้งเบาะแสไม่กล้าเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการปราบปรามการทุจริตได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องปรามยับยั้งให้ผู้ที่จะกระทำความผิดยังยั้งใจก่อนที่จะกระทำและจากหลักกฎหมายดังกล่าวนี้ให้เพิ่มบุคคลที่ช่วยเหลือเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้ได้รับการคุ้มครองอย่างเท่าเทียมและหากผู้ใดหรือเจ้าหน้าที่ผู้ใดใช้กำลังประทุษร้าย หรือกระทำการอื่นใดจนเป็นเหตุให้ผู้เสียหายหรือพยาน ถึงแก่ความตายผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษ เพื่อให้การใช้บังคับกฎหมายใช้ให้ครอบคลุมทุกตัวบุคคลด้วย

จากการวิเคราะห์พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ในประเด็นปัญหาต่าง ๆ ทั้ง 3 ประเด็นปัญหา ผู้ศึกษาขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้

#### 1. ปัญหาสิทธิในการได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยของผู้แจ้งเบาะแส

ควรแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 131 วรรคหนึ่ง เป็น

“ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. จัดให้มีมาตรการคุ้มครองช่วยเหลือแก่ผู้กล่าวหาผู้เสียหายผู้ทำคำร้องผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษ ผู้ให้ถ้อยคำหรือผู้ที่แจ้งเบาะแสหรือข้อมูลใดเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้ความคุ้มครองช่วยเหลือแก่บุคคลดังกล่าวโดยให้นำกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม และให้อำนาจของรัฐมนตรีตามกฎหมายดังกล่าวเป็นอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการดำเนินการดังกล่าวให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจกำหนดมาตรการอื่นใดที่สมควรเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ผู้ที่จะต้องได้รับการคุ้มครองช่วยเหลือและมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยดำเนินการตามที่จำเป็นได้”

ควรเพิ่มเติม โดยการตรากฎหมายว่าด้วย พระราชบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองผลประโยชน์สาธารณะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. หมวดทั่วไป บทนิยาม “ประโยชน์แก่ส่วนรวม” หมายความว่า ประโยชน์ต่อสาธารณะหรือประโยชน์อันเกิดแก่การจัดทำบริการสาธารณะหรือการจัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภค หรือประโยชน์อื่นใดที่เกิด

จากการดำเนินการหรือการกระทำที่มีลักษณะเป็นการส่งเสริม หรือสนับสนุนแก่ประชาชนเป็นส่วนรวม หรือประชาชนส่วนรวมจะได้รับประโยชน์จากการดำเนินการหรือการกระทำนั้น และโดยนิยามศัพท์ในส่วนนี้เป็นการกำหนดความหมายในส่วนกฎหมายวิธีสบัญญัติที่มุ่งเพื่อให้การพิจารณาคดีของศาลต้องคำนึงถึงประโยชน์แก่ส่วนรวมด้วย

2. หมวดยาด้วยเรื่องอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการคุ้มครอง
3. หมวดยาด้วยเรื่องสำนักงานหรือหน่วยงานคุ้มครอง
4. หมวดยาด้วยเรื่องอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่และการดำเนินการ
5. หมวดยาด้วยเรื่องหลักเกณฑ์เงื่อนไขและขั้นตอนการคุ้มครองและการประสานงานระหว่าง

หน่วยงานของรัฐ

6. หมวดยาด้วยเรื่องวิธีการมาตรการในการคุ้มครอง
7. หมวดยาด้วยเรื่องการสิ้นสุดการคุ้มครอง

ทั้งนี้ สิทธิในการคุ้มครองบุคคลทั่วไปรวมไปถึงผู้แข็งแรงเบาสะ จะต้องมีหลักเกณฑ์ เงื่อนไข วิธีการ และขั้นตอนการพิจารณาที่ชัดเจนไม่ยุ่งยากและลดอำนาจการใช้ดุลพินิจที่ไม่จำเป็นออกไป เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงคุ้มครองได้ง่ายโดยมุ่งคำนึงถึงประโยชน์แก่ส่วนรวมเป็นสำคัญ

2. ปัญหาข้อจำกัดในการได้รับสิทธิเงินรางวัลของผู้แข็งแรงเบาสะ

ควรแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 137 เป็น

“ในการไต่สวนข้อเท็จจริงกรณีที่มีการกล่าวหาว่าเจ้าพนักงานของรัฐร้ายผิดปกติหรือกรณีเกิดอันเกิดจากการกล่าวหาว่ากระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หากผู้ใดชี้ช่องแข็งแรงเบาสะหรือให้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือหนี้สินของผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ถูกตรวจสอบรวมทั้งตัวการผู้ชี้หรือผู้สนับสนุนต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. และการชี้ช่องแข็งแรงเบาสะหรือให้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นผลให้ทรัพย์สินที่ร้ายผิดปกตินั้นตกเป็นของแผ่นดินหรือให้บุคคลที่ถูกกล่าวหาขึ้น โดยคำสั่งถึงที่สุดของศาลแล้วผู้นั้น ให้ได้รับเงินรางวัลจากกองทุนป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ทั้งนี้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด”

3. ปัญหาบทกำหนดโทษในการกระทำความผิดต่อผู้แข็งแรงเบาสะ

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวนี ผู้ศึกษาขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขในด้วยบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ดังนี้

- 3.1 ควรแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 177 (2) เป็น

“ใช้กำลังบังคับ ชุ่เชิญ ชุ่ข่ม ชุ่ข่มขืนใจ หลอกลวง หรือกระทำการอันมิชอบประการอื่นเพื่อให้ผู้เสียหายหรือพยานหรือบุคคลที่ช่วยเหลือเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไปพบเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตพนักงานสอบสวนพนักงาน

อัยการหรือไม่ไปศาล เพื่อให้ข้อเท็จจริงหรือเบาะแสหรือเพื่อให้ผู้นั้นให้ข้อเท็จจริงหรือเบาะแสอันเป็นเท็จหรือไม่ให้ข้อเท็จจริงหรือเบาะแสในการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิด”

### 3.2 ควรเพิ่มมาตรา 177 วรรคสาม เป็น

“ตามความในวรรคหนึ่ง (2) หากผู้ใดหรือเจ้าหน้าที่ผู้ใดใช้กำลังประทุษร้าย หรือกระทำการอื่นใดจนเป็นเหตุให้ผู้เสียหายหรือพยาน ถึงแก่ความตายผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ปีถึง 20 ปี ตามความในกฎหมายนี้ ให้รวมถึงบุคคลที่ช่วยเหลือเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช.ด้วย”

### 3.3 ควรให้เพิ่ม บทนิยามใน มาตรา 4 คำว่า

“บุคคลที่ช่วยเหลือเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หมายความว่า ผู้ที่ให้ถ้อยคำหรือผู้ที่แจ้งเบาะแสหรือข้อมูลใดเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช.”

## เอกสารอ้างอิง

จารุวรรณ สุขุมาลพงษ์. รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวโน้มของคอร์รัปชันในประเทศไทย (The Trend of Corruption in Thailand). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2556.

ปณิษฐ์ ปทุมวัฒน์. “อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 : United Nations Convention against Corruption 2003.” วารสารจุลนิติ 8, 2 (มีนาคม – เมษายน 2554): 186.

พิศอำไพ สมความคิด และรัชณี แมนเมธิ. รายงานการศึกษาวิจัย เรื่องมาตรการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสคอร์รัปชัน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, 2557.

ภูมิภัก รัตนะวัน. “ปัญหาเกี่ยวกับขอบเขตของคดีทุจริตและกระบวนการได้ส่วนข้อเท็จจริง ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560). หน้า 20.

วิญญูพงษ์ โพธิพิรุฬห์ และอังศุธร ศรีสุทธิสะอาด. โครงการเสริมสร้างประสิทธิผลของระบบการให้เบาะแสในประเทศไทย และการส่งเสริมความร่วมมือในระดับพื้นที่ภาคใต้เพื่อป้องกันปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันในภาครัฐ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2561

ศุภศิษฎ์ ทวีแจ่มทรัพย์ และคณะ “หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการแจ้งเบาะแสในประเทศไทย: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลีย และประเทศมาเลเซีย.”

วารสารวิชาการ ป.ป.ช. 11. 1. มกราคม-มิถุนายน 2561): 13-14.

สำนักงาน ป.ป.ช.. สรุปสาระสำคัญของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริตค.ศ.2003 United Nations Convention against Corruption UNCAC ฉบับผู้บริหาร. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานต่างประเทศสำนักงานป.ป.ช., 2551.

สุวรรณี รักเหลือ. “มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสหรือเปิดเผยข้อมูลข่าวสารการกระทำ  
ความผิดแก่รัฐ.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจ  
บัณฑิตย์, 2560.